

Gergely Pál dr.: *Székely világjárók.* Az Erdélyi Férflak Egyesületének Jancsó Benedek Társasága kiadása, Budapest, 1940. 101 oldal.

A könyv előszavának keltezése: «Budapest, 1940-ben, száműzetésünk 23. évében, május hóban».

Száz napra rá fél Erdély visszatért a magyar hazába. Jókora jelent meg ez a könyv. Minden szem Erdély felé fordult ezen a tavaszon. Tudtuk, hogy valaminek történnie kell. Hajnalodott Napkeleten.

A kötet előszava a tiz éve elhunyt Jancsó Benedeknek állít emléket és ismergetti a róla elnevezett Egyesület derekas munkásságát. A rákövetkező négy fejezet lelkes, melegehangú összefoglalásban tárja elénk, hogy mit köszönhet a nagyvilág a magyarságnak és székelységnek. Az erdélyieket szétszórta a sors, a tengereken túl. Sokat közülük elnyelt a hadifogság. A régmúlt századok világjáróinak pusztá neveit is fáradságos ma összegyűjteni.

(Méltán hivatkozik szerzőnk Ács Tivadar forrásmunkájára: «Akik elvándoroltak».)

Kézai krónikájából issa ki Gergely Pál kegyelete a székely Ápor vajda nevét a honfoglalók nemzedékéből. Őt követi Szent István kortársa, a budai Escandeli Máté, Kína vértanúja. Buenos Aires megalapításában vesz részt egy Garay nevű magyar kivándorló a XVI. században. Egyik első telkes gazdája a városnak a «szikulai magyar» Istváni Máté. A XVI. század elefedett magyarja a beszercei Maximilianus Trassylvanus, a Magalhães-expedíció történetírója.

Világjáróink közül Koncsak Márton, California kutatója, érkezett elsőnek Amerika földjére (1690). A Del-Amerikát járt úttörő magyar hittérítők sorából 14 nevet jegyez föl szerzőnk, a XVIII. századból. Ezek: Éder Xaver Ferenc, Bolivia föld- és néprajzi leírója; Orosz László, Haller Ferenc, a komárommegyei Brentán Károly (Éder munkájának folytatója); a Para-

Szer János S.F.
Lima Peru

guayban megtelepedett nagyszombati Mikus Mátyás és a győri Szerdahelyi Ferenc; a zempléni Hedry Márton, Chile kutatója; Sárosy Nándor, Kelp János, Plantich Miklós; a barcasági Zakariás János; az Amazont térképezi Szentmártony Ignác csillagász és a kolozsmegyei báró Szluha János, «kinek nevét homokba irta volna a tudomány története, ha bele nem kerül szerzetestársa, Fáy Dávid levelébe».

Sajnovics János, a nyelvész és Hell Miksa, a csillagász, a lappok földjén kutató. Erdélyből került ki Guyanába (1779) marosszentimrei Balogh József, a leideni egyetem neveltje. Tóth Ferenc Egyiptomban kutató, Dombay Ferenc Marokkóban. Kőrösi Csoma, Benyovszky és Jelky András nevét mindnyájan ismerjük, de már kevesen tudják, hogy kortársuk, a felvidéki Henke Tádé három világgrészbe elvetődött növénygyűjtő útján.

A székely eredet kérdéseit tárgyaló fejezet az ősi székely-magyar rovásírás betűjegyeit is bemutatja. Méltatja a könyvecske a tudományban, politikában és hadászatban kitűnt székelyeket, végigvezet a Magyar Tudós Társaság (Akadémia) székely tagjainak névsorán, Kőrösi Csoma Sándortól a ma élőkig. Amerikai magyar kivándorlóinkról és napjaink világjáróiról is áttekintést kapunk.

Halász Gyula.